

დღევანდელი ეკონომიკური გამოწვევები საქართველოში

დავით იაკობიძე

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის პროფესორი

РЕЗЬЮМЕ

Переход международного мира в глобальный является главной характерной чертой современности. Процесс глобализации объективно отражает естественный динамизм (эволюцию) человечества, который ведет к созданию единой всемирной экономической системы. В рамках глобальной экономики новое содержание приобретают местные рынки, которые на основе единых критериев эффективности производства будут развиваться на собственной основе. Такой подход ставит новые задачи макроэкономическим системам. Все макроэкономики, в том числе и таких маленьких стран как Грузия, обязаны выработать собственные новые парадигмы развития экономики с учетом требований объективного процесса глобализации.

რეზიუმე

საერთაშორისო მსოფლიოს გადასვლა გლობალურ მსოფლიოში რთული და წინააღმდეგობრივი პროცესია. მიუხედავად წინაარმდეგობრივი ხასიათისა გლობალიზაცია ობიექტური პროცესია, რომელიც გლობალური მსოფლიოს წარმოქმნით დასრულდება. ასეთი მეთოდოლოგიური პლატფორმებიდან გამომდინარე პატარა ქვეყნები დგებიან ახალი გამოწვევების წინაშე, რომელთა მიმართ სწორი პოლიტიკის შემუშავება მოითხოვს ახალგაზრდა გენიერებებს უძველესი პრობლემები.

ძირითადი ტერმინები: სამყაროს გლობალიზაცია, მსოფლიოს გლობალიზაცია, კონკურენცია, დივერგენცია, კონვერგენცია, ეკონომიკური ციკლები, ეკონომიკური განვითარება.

1. ზოგადი დებულებები

რესურსი რომელიც ადამიანს ესაჭიროება და რომლის გამოყენების გარეშე ვერ მოახდენს საკუთარი მიზანდასახულობების რეალიზაციის ბუნებაში რაოდენობრივად შეზღუდულია. ეს ნიშნავს, რომ იგი იმდენია, რამდენიც მოიძია და ხელმისაწვდომი გახდა ადამიანმა თავის განვითარების მოცემულ ეტაპზე. რესურსი აქვთ კიდევ ერთი თვისება, იგი აკმაყოფილებს ადამიანის ალტერნატიულ მოთხოვნებს. ამიტომ ადამიანებს უხდებათ მისი მოპოვებისა და მითვისებისათვის მეტოქეობა, რასაც ეკონომიკურ მეცნიერებაში კონკურენცია ეწოდება.

რესურსი, რომელთა მოპოვებისა მითვისებისათვის ადამიანები მეტოქეობენ გაბნეულია მთელ სამყაროში და მის წარმოქმნასა და წარმოებაზე ზემოქმედებს მთელი კოსმოსი. განსაკუთრებით შესაძლებელია რესურსების გამოყენების პროცესზე ახლო კოსმოსის ზემოქმედება. მზე, ატმოსფერო, მთვა-

რე მნიშვნელოვან ზემოქმედება ახდენს ადამიანის საცხოვრებელი არეალზე და მისთვის ხელმისაწვდომი რესურსის გამოყენების ზოგად კანონზომიერებების ჩამოყალიბებაზე. ამიტომ შეგვიძლია ვთქვათ, რომ ადამიანების მეტოქეობა რესურსების მოპოვებასა და მითვისებაზე მთელ სამყაროში ხორციელდება, რაც ადასტურებს იმას, რომ რომ მათი სასიცოცხლო არეალს სწორედ ეს სამყარო წარმოადგენს. ამიტომ, მიუხედავად იმისა, რომ ადამიანი "დამაგრებულია" გარკვეულ, ლოკალურ გეოგრაფიულ გარემოში, რომელიც წარმოადგენს მის უშუალო საცხოვრებელ არეალს, მთელი გლობალური სამყარო, მისი ევოლუციურ-დინამიური პროცესი, განსაზღვრავს ადამიანების სასიცოცხლო სივრცეს.

გლობალური სამყარო ზემოქმედებს ადამიანს საცხოვრებელ არეალზე, რომელსაც მოცემულ ეტაპზე მსოფლიო წარმოადგენს და ამიტომ დროთა განმავლობაში მსოფლიოში არსებულ რესურსი ხდება ადამიანების მეტოქეობის საგანი. ეკონომიკა ხდება ერთიანი, მთელი მსოფლიოს მასშტაბით და ადამიანებს უხდებათ ეძებონ ერთმანეთთან თანამშრომლობის გზები. მაშინაც კი, როდესაც ერთმანეთის არსებობის შესახებაც არაფერი იცოდნენ, ადამიანები საჭირო რესურსების ძიებაში პოულობდნენ ერთმანეთს და ამყარებდნენ ურთიერთობებს ამ რესურსის მოპოვების გამოყენებისა და მითვისების გამო. ამიტომ შეგვიძლია ვთქვათ, რომ მსოფლიოს გლობალურ სამყაროში სივრცე არსებითად, რესურსების გამოყენებისათვის ადამიანების მეტოქეობიდან, რასაც ამ რესურსების შეზღუდულობა და გამოყენების ალტერნატიული ხასიათი იწვევს, მომდინარეობს. შესაბამისად, გლობალური მსოფლიოს პოლიტიკური დოქტრინა მიმართულია რესურსების კონკურენტული გამოყენების მშვიდობიანი თანაარსებობის ერთიანი მსოფლიო სისტემის შესაქმნელად. ამგვარად, გამოდის, რომ სამყაროს გლობალურობა, მისი ერთიანობა ქმნის საფუძველს ასევე ერთიანი გლობალური მსოფლიოს ჩამოყალიბებისათვის, ამიტომ მსოფლიოს გლობალიზაციის პოლიტიკური დოქტრინა, სამყაროს გლობალურობის ობიექტურ საფუძველზე დგას. მას ხანგრძლივ ისტორიულ პერიოდში ალტერნატივა არა აქვს.

თანამედროვე მსოფლიო დღეს იმყოფება საერთაშორისო მსოფლიოდან გლობალურ მსოფლიოზე გადასვლის საწყის პერიოდში. მსოფლიოში დღეს მიმდინარე ყველა კოფლიქტური დაპირისპირება, ყველა წინააღმდეგობა ასეთი გარდამავლობის შინაგანი წინააღმდეგობის გამოხატულებაა. წინააღმდეგობები დარჩება გლობალური მსოფლიოს დროსაც,

ადამიანების წინაშე ყოველთვის იარსებეს დაპირისპირებულთა ერთიანობის პრობლემა, დაპირისპირებულ ელემენტთა შეერთების რთული მექანიზმების შექმნის და წინააღმდეგობათა მოხსნის აუცილებლობის პრობლემები. მიუხედავად ამისა დღეს უკვე რსებობს რეალური წინამძღვრები გლობალური მსოფლიოს გლობალიზაციის პროცესის გაღრმავებისათვის.

დღეს მსოფლიო ერთიან ბაზარს წარმოადგენს და ადამიანის აქტიობა შესაძლებელია განხორციელდეს ნებისმიერ ადგილას, ნებისმიერ დროს. თანამედროვე ელექტრონული სისტემები და განსაკუთრებით ინტერნეტი მობილურ ტელეფონთან ერთად ქმნის პირობებს ბაზრის ნებისმიერი მონაწილე ონლაინ რეჟიმში (მიმდინარე დროში) ჩაერთოს ეკონომიკურ პროცესებში. ეს შესაძლებლობას იძლევა შეიქმნას ეკონომიკური თანამშრომლობის ერთიანი, მსოფლიო გარემო, სადაც მიმდინარე დროში განხორციელდება ნებისმიერი ეკონომიკური ოპერაციები, მიუხედავად მოქმედი სუბიექტების საცხოვრებელი ადგილებისა, მოქალაქეობის პოლიტიკური კუთვნილებისა, თუ რელიგიური მრწამსისა.

ტენდენცია ონლაინ რეჟიმში მოქმედი ერთიანი მსოფლიო ბაზრის შექმნისა და მისმა სწრაფად ცვლილებადმა პროცესმა განაპირობა საერთაშორისო სამეურნეო სუბიექტების წარმოშობისა და განვითარების აუცილებლობა. ახალ, გლობალურ მიზანდასახულებათა განხორციელებისათვის გაჩნდნენ მსოფლიო ბაზარზე მოქმედი სუბიექტები, რომელთა საქმიანობის არეალი გასცილდა ეროვნულ ეკონომიკურ სივრცეს და მათი საქმიანობის ეფექტიანობის კრიტერიუმებს განსაზღვრავს მსოფლიო ბაზრის კონკურენტული პირობები. ასეთ ეკონომიკურ სუბიექტებს წარმოადგენს ისეთი ტრანსნაციონალური კორპორაციები, რომლებიც თავიანთ მოქმედების არეალად მთელ მსოფლიოს იყენებენ და ერთიანი ცენტრიდან ანხორციელებენ პროდუქციის წარმოების და მომსახურების ორგანიზაციას, მენარმეთა შორის საბაზრო კავშირების ინტეგრაციას.

ასეთ პირობებში საერთაშორისო ორგანიზაციებს დაეკისროთ რიგი ფუნქციები, რომლებსაც ადრე დამოუკიდებლად ასრულებდნენ ცალკეული ქვეყნები. მაგრამ როგორც ვიცით, ყველა ქვეყნა ვითარდება ისტორიულად სააკუთარი კულტურული-ანთროპოლოგიურ საფუძველზე. მიუხედავად იმისა რამდენადაა ჩართული ქვეყნის ეკონომიკური სისტემა მსოფლიო ბაზარში მაინც ინარჩუნებს იგი სისტემურ დამოუკიდებლობას, რაც განაპირობებს ამ ქვეყნების გამოცალკევებულობას ერთმანეთისაგან და მათ შორის კონკურენტულ დამოკიდებულებას. შესაბამისად დგება ეროვნული ეკონომიკის ფუნქციონირების რეალური გზების ძიების ამოცანა.

2. გლობალური მსოფლიოს განვითარების წინააღმდეგობრივი ხასიათი

ის ფაქტი, რომ ერთიანი ბაზარი შეიქმნა და მსოფლიო ეკონომიკა იმართება ეკონომიკური ურთიერთობათა მაინტეგრირებელ მსოფლიო საბაზრო ცენტრების მეშვეობით, აყალიბებს გლობალური მეურნეობის, როგორც ერთი მთლიანის **კონვერგენციულ** ამოცანას. მაგრამ არსებობს მეორე ტენდენცია, რომელიც ობიექტურად უბიძგებს ქვეყნებს **დივერგენციული** განვითარებისაკენ. ეს ორი ტენდენცია დღეისათვის თვალსაჩინოა ნებისმიერი ქვეყნის განვითარებაში და ქმნის იმ წინააღმდეგობრივ არეალს, რომელშიაც ფუნქციონირებს ნებისმიერი მაკროეკონომიკური სტრუქტურა. განსაკუთრებით თვალსაჩინოა ასეთი წინააღმდეგობრიობა ისეთ ქვეყნებში როგორიც საქართველოა. აქ მხედველობაში მისაღებია არა მისი შედარებითი სიმცირე, არამედ მისი სოციალური სისტემის რთული ინკლუზიური სტრუქტურა, რაც ისტორიულად ჩამოყალიბდა და დღეს წარმოადგენს ქვეყნის უმთვერეს მამოძრავებელ ძალას.

რესურსების განთავსებისა და მითვისების მიღწეული მდგომარეობა, როგორც პარეტო ოპტიმუმის (ოპტიმალობა პარეტოს მიხედვით) პირველი თეორემა გვასწავლის, ნიშნავს, რომ არ არსებობს ამ რესურსების განთავსების სხვა ვარიანტი მათი გამოყენების მიხედვით, რომელიც ბაზრის ყველა მონაწილის პირობებს გააუმჯობესებს. მაშინ, ერთი მონაწილის პირობების გაუმჯობესება გამოიწვევდა მეორის პირობების გაუარესებას. ხოლო პარეტო ოპტიმუმის მეორე თეორემის მიხედვით, თუ რესურსების გამოყენებით არ ხდება ზრდადი უკუგება და მხოლოდ მეორეხარისხოვანი მოთხოვნები კმაყოფილდება, მაშინ ყოველი კონკრეტული მდგომარეობა კონკურენტულია და შეესაბამება არსებულ მყიდველობით უნარიანობას. შესაბამისად ნებისმიერ ბაზარს აქვს თავისი შეზღუდვები, როგორც სივრცეში ასევე დროში. ამიტომ საჭირო ხდება მასზე კონტროლის შესაძლებელი საზღვრების დადგენა.

ბაზრებზე ზემოქმედება ნიშნავს იმას, რომ ჩვენ ვაკვირდებით მას და ვავლენთ მისი განვითარების, ევოლუციური გარდაქმნების კანონზომიერებებს. ამასთან წინსწარ, დაკვირვების საგნებს, პროცესებს, ვანიჭებთ სისტემის თვისებას, წარმოვიდგენთ როგორც ერთ ობიექტს;

- ჩვენს შემთხვევაში, როგორც წესი, დაკვირვების ობიექტი არის ეკონომიკა, აღებული სისტემურად მთელი ქვეყნის მასშტაბით;

- ეკონომიკური განვითარების ზოგადი კანონზომიერებების გამოსავლენად დაკვირვების ობიექტი ხდება იმ ქვეყნის ეკონომიკა, რომელიც აღწევს განვითარების უმაღლეს სტადიას.

ამავე დროს, ქვეყნის ეკონომიკა, რომელსაც ჩვენ წარმოვიდგენთ, როგორც ერთ ობიექტს არის შემავალი ერთიან მსოფლიო ეკონომიკური სისტემისა, ნაწილია მისი და ხშირად ანალიზისას მაკროეკონო-

მიკურო სისტემის ამ მნიშვნელოვან თავისებურებას ვკარგავთ, რადგან მსოფლიო ეკონომიკას წარმოვიდგენთ სხვადასხვა ქვეყნების ეკონომიკების ჯამის სახით. ეს კი იმიტომ ხდება, რომ მეტრული სისტემა, რომლითაც ჩვენ აღვწერდით მთელ მსოფლიო ეკონომიკას არ გვაქვს. შესაბამისად, მიუხედავად იმისა, რომ ვცდილობთ დაკვირვების ობიექტი, მაკროეკონომიკური სისტემა ან მთელი მსოფლიოს ეკონომიკა გამოვხატოთ ჩვენთვის მიღებული მეტრული სიტემით, იგი მუდმივად გვისხლტება ხელიდან და სხვადასხვაგვარი ფორმით ეძლევა დამკვირვებელს.

ამ წინააღმდეგობების დაძლევის მიზნით ჩვენ მივმართავთ ისეთ სისტემურ მიდგომას, რომელიც გამოიყენება ბიოლოგიაში.

✓ **ფონ ბერტალამფი** და სხვა მეცნიერები, რომლებიც სწავლობენ ბიოსიტემებს შენიშნავენ, რომ სისტემებს აქვთ საკუთარი სტრუქტურაფორმირების შინაგანი (იმანენტური) მახასიათებლები, რომლებიც რომლებიც განაპირობებენ მათ შინაარსს;

✓ ბიოსისტემებზე ზეგავლენას ახდენს აგრეთვე, გარემო არეალის აქტიური ზემოქმედებიდან მომდინარე (ემერჯენტული) ფაქტორები, ისინი რომლებიც მოქმედებენ მთლიანად სისტემაზე და არა რომელიმე მის ელემენტზე;

✓ ბიოორგანიზმების განვითარების სრული ციკლი (ჰომეოსტაზი) რეალობაში წრმოადგენს მის სისტემურ სტრუქტურაზე იმანენტურ და ემერჯენტულ ფაქტორთა ზემოქმედების ერთიანობის პროცესს;

✓ ჰომეოსტაზი მიმდინარეობს დადებითი უკუკავშირის პირობებში. ამიტომ აქ მსდებლობაშია მისაღები, რომ დადებითი უკუკავშირის შემთხვევაში დარღვეული წონასწორობა შეიძლება ზეგავისებურად გაიზარდოს. დადებითი უკუკავშირის სპეციალური შემთხვევაა ის, რომ ერთი სახეობის ინდივიდები მუდმივად იმყოფებიან ერთმანეთთან შეჯიბრებაში, ერთგვარ მეტოქეობაში, რომლის ძალითაც მიმდინარეობს ძლიერის გამოვლენა. ასეთი შეჯიბრის შედეგად გამარჯვებულის გამოვლენა, რომელსაც ბიოლოგები შერჩევას უწოდებენ, სულ სხვაგვარად ხდება ვიდრე მაშინ, როდესაც შერჩევა გარემოპირობების ზემოქმედებით ხორციელდება, როდესაც საწყისი სახეობის განმსაზღვრელი მასალა იცვლება.

3. გლობალური კონკურენტული გარემო

ერთი სახის ინდივიდთა შორის არსებული შეჯიბრი, რომელსაც ჩვენ კონკურენციას ვეძახით, დიდ ზეგავლენას ახდენს ადამიანის ინდივიდუალური შესაძლებლობების გამოვლენაზე. "ადამიანებს შორის არსებული შეჯიბრის ზემოქმედებით უკვე თითქმის დავინწყებულა ყოველივე რაც კარგია და სასარგებლო მთლიანად კაცობრიობისათვის და ცალკეული ადამიანისათვის."¹ ადამიანების უმრავ-

ლესობა კარგად (დადებითად) აღიქვამს ყოველივეს რაც მას საშუალებას აძლევს გადაასწროს სხვა ადამიანს კონკურენტულ ბრძოლაში. კონკურენცია ქმნის ისეთ გარემოებას სადაც ადამიანი იწყებს ყოველგვარი მარეგულირებელი მექანიზმის გარეშე მოქმედებას და ყველაფერი დამოკიდებული იმაზე, როგორი სისწრაფით მიიღებს გადაწყვეტილებას. იგი იმიტომ კი არ იღებს სწრაფ გადაწყვეტილებას, რომ ფიქრი ეზარება (როგორც კანემანი თვლის), არამედ იმიტომ, რომ ასეთი დაფიქრების დროს, მას არავინ არ უტოვებს, ხოლო განსაზღვრული ტემპიდან ჩამორჩენა, რა მიზეზითაც არ უნდა ხდებოდეს ეს, მისთვის დამლუპველია. ამიტომ, თუ გავყვებით დანიელ კანემანის ნაშრომის ლოგიკას, ადამიანის მიერ მიღებულ -გადაწყვეტილებათა უდიდესი ნაწილი არის ზერელე განსჯის შედეგი და ემყარება აზროვნების საწყის სისტემას, რომელშიც არ მონაწილეობს თვითკონტროლის მექანიზმი, მაშინ იგივე ლოგიკა შეიძლება გავარცელოთ მის მიერ ჩამოყალიბებულ დასკვნაზეც, გამოვა, რომ კანემანის თეორიასაც, რამდენადმე, სიზარმაცის დაღი ასვია, რადგან მას, რომ განეხილა არა მარტო ქცევები, არამედ ქცევის პირობებიც და პირობები, რომელშიც განსაზღვრავდნენ ამ აქტივობებს, შეიძლება შეენიშნა, რომ არა სიზარმაცე, არამედ, საკუთარ თავთან დაუცხრომელი შეჯიბრში მყოფი სუბიექტები მეტ მნიშვნელობას ანიჭებენ კითხვებზე სწრაფ რაგირებას, ვიდრე პასუხების სისწორეს და ამიტომ, მათი პასუხების ზედპირულობა სუბიექტების მიზნობრივი განწყობიდან გამომდინარე მიიღება. როგორც ყველა მთავარსარდალს არ აქვს შესაძლებლობა ბრძოლის წინ მოსალოდნელ შეტაკებაზე ბევრი და ხანგრძლივად იფიქროს, ისე ადამიანი, მისადმი დასმულ კითხვას პასუხობს მისი ცხოვრების განმსაზღვრელი რიტმის შესაბამისად. ბუნებრივი ან სხვა რაიმე მიზეზით გამოწვეულ ექსტრემალურ სიტუაციაში ადამიანის ბედი დამოკიდებულია მისი მოქმედების სისწრაფეზე, აქ გადაწყვეტილების მიღება და ამ გადაწყვეტილების საფუძველზე განხორციელებული ქცევა ფიზიკურ დროში ერთმანეთს ემთხვევა, მის სინქრონულობაზეა დამოკიდებული ადამიანის ბედი. ეს კარგად ესმით პროფესიულად სპორტსმენებს და ხშირად სპორტული შეჯიბრების დროს ერთ ერთ მნიშვნელოვან ტაქტიკურ მეთოდად ითვლება მოწინააღმდეგეს თავს მოახვიო ქცევის ისეთი პირობები, როდესაც იგი ფიქრს იწყებს და მისი ქცევისა და გადაწყვეტილების მიღების სინქრონულობა ირღვევა.

სისტემური პროცესის ანალიზის სპეციალისტები მიიჩნევენ, ცოცხალ ორგანიზმებს გარემო პირობებთან წონასწორობის შენარჩუნებისათვის ესაჭიროებათ რეგულირების ციკლი, ანუ უარყოფითი უკუკავშირი. ეკონომიკაზე დაკვირვებისას ვხედავთ რომ იგი უწყვეტი პროცესია. ეკონომიკა განუწყვეტელი დეფორმირების მიუხედავად, რჩება უცვლელი. ასეთ შემთხვევაში კი როგორც ტოპოლო-

1 Конрад Лоренц. Восемь смертных грехов цивилизованного человека. М. с. 54

გია გვასწავლის, ერთი და იგივე სივრცე, რომელსაც ვაკვირდებით შესაძლებელია იყოს ფინჯანიც და კრენდელიც. ერთი და იგივე ეკონომიკა შეგვიძლია წარმოვიდგინოთ სხვადასხავ ფორმით და განსხვავებული პარამეტრებით.

ამ თეორიის ერთ ერთი ფუძემდებელი რენე ტომი, ამბობს რომ, ის რასაც გვინდა სახელი ვინოდოთ, ანუ მნიშვნელობა მივანიჭოთ, გვეძლევა მხოლოდ **ინტროსპექციულად**², რადგანაც იგი გარდა იმისა, რომ არსებობს როგორც ფაქტი, ფსიქიკურ რეალობასაც წარმოადგენს. შესაბამისად ავტორის რეფლექსიისაგან არ არის თავისუფალი. ამიტომ გასაგები, რომ ერთი და იგივე სივრცე დამკვირვებლის ინტროსპექტიიდან გამომდინარე, ან კრენდელია, ან კიდევ ფინჯანი.

სირთულე წარმოიქმნება იმის გამო, რომ ამ პროცესის მონაწილე გარეშე პირი არ არის, იგი თვით არის პროცესის მონაწილე და მისი რეფლექსია მნიშვნელოვან როლს თამაშობს არჩევანის მიღებაში. დამკვირვებელი ობიექტური მაშინ, როდესაც თვლის რომ ხელში ფინჯანი უჭირავს და მაშინაც როდესაც მიაჩნია, მის წინაშე კრენდელია. ოღონდ ეს სხვადასხვა დამკვირვებელია.

მიკრონაწილაკების ფიზიკაში ასეთი მოვლენა შენიშნულია და მას განუსაზღვრელობის პრინციპი ეწოდება. სხვანაირად მისი აღმომჩენის სახელით **ჰეიზენბერგის** პრინციპი მოიხსენიებენ. ამ გარემოებიდან გამოსავალს გვთავაზობს **შრედინგერი**, რომელიც გვეუბნება რომ დამკვირვებლის გარეშე არ არსებობს, რომელმე მდგომარეობა. დამკვირვებელი ვინ უნდა იყოს ეს დამოკიდებული მართვის არსებულ სისტემაზე აისახება. ამიტომ შეთანხმება ამ პოლიტიკურ ძალებს შორის შეუძლებელია. ხალხიც იმის და მიხედვით, როგორ აუცილებლობებს ხედავთ თავის ქვეყანაში ხელისუფლებაში მოჰყავს ის ჯგუფი, რომლის გეგმებიც მისთვის მისაღებია.

4. მაკროეკონომიკური სისტემა გლობალურ გარემოში

ნებისმიერი ეკონომიკური პროცესების დაკვირვება გვიჩვენებს რომ მიუხედავად ქვეყნის მთავრობები ვალდებული არიან ეძებონ საკუთარი ქვეყნის ეკონომიკური განვითარების მოდელი, მუდმივად სრულყოფილი ეკონომიკის გაძღოლის არსებული სისტემა. ანუ, ქვეყანაში ეკონომიკური პოლიტიკის საზრისს ქვეყნის განვითარების შესაბამისი მოდელის ძიება წარმოადგენს, რაც მუდმივი პროცესია. ამავე დროს ცხადია, რომ ეკონომიკა უმნიშვნელოვანესი სფეროა ადამიანთა თანაცხოვრების მთელ არეალში, მაგრამ მას, როდესაც განვიხილავთ ერთი, რომელიმე ქვეყნის თვალსაზრისით, გვასწავლის იან **ტინბერგერი**, მის წინაშე ნათლად დგება, **საზოგადოებაში არსებული სხვა, არა ეკონომიკური სოციალური-კულტურული კანონზომიერებების**

2 საკუთარ ფსიქიკურ პროცესებზე დაკვირვება ეტალონებისა და ინსტუმენტების გარეშე.

უზრუნველყოფის ამოცანა. ამიტომ ეკონომიკის გააზრება უნდა მოხდეს, ეროვნული საზოგადოების განვითარების მთელ ერთიანობაში და ხშირ შემთხვევაში იგი მეთოდურ³ იქნება საზოგადოებრივი ტენდენციების აკარგვანობის გარკვევისას.

რადგან ჩვენს წინაშე დგება ეკონომიკის მოდელირების ამოცანა ჩვენ ვინყებთ მისი ანალოგების ძიებას, ერთი და იგივე მასალის არსებობა კი გვაძლევს პარამეტრთა ისეთ დამოკიდებულებას, რომელისთვისაც არაა სულერთი თუ როგორ წარმოვიგენთ ჩვენ მს, ფინჯანია იგი თუ კრენდელი.

- -ეკონომიკა განიცდის მუდმივ ცვლილებას და მისი ზრდის აღწერა შესაძლებელია ექსპონენციალურად, ლოგისტიკური მრუდის მეშვეობით;

- -ასეთი აღწერის შემთხვევაში ჩვენ ვიღებთ პირობით სიდიდეების სიმრავლეს, რომელიც შესაძარისს ხდის სისტემებს ერთმანეთთან რაიმე ნიშნით, და სხვა განზომილებათა არ არსებობის გამო ის ხდება მოქმედების სახელმძღვანელო მიმართულება. მაგ.: მთლიანი შიდა პროდუქტი, ინდუსტრიალიზაციის დონე, გადამამუშავებელი მრეწველობის ხვედრითი წილი, ადამიანის განვითარების ინდექსი და ა.შ.

კატასტროფების თეორიიდან გამომდინარე, არსებობს ენტროპიის მაქსიმუმის პრინციპი, რომელიც გულისხმობს, რომ **შინაარსით ალბათურ**

3 იმ აზრიდან გამომდინარე, რომ მსოფლიოში ვერცერთმა ქვეყანამ, ბოლო 8-10 საუკუნის მანძილზე, ვერ მიაღწია სუვერენულ, დამოუკიდებელ განვითარებას, ვინც ვერ შეინარჩუნა საკუთარი აანტროპოლოგიური მახასიათებლები, საქართველოც ვალდებულია პირველრიგში შეეცადოს კულტურულ ისტორიული გზის გათვალისწინებით გააცნობიეროს საიდან მოდის, და რას თავაზობს გლობალურ მსოფლიოს. ის პირველობა, რომელიც დასტურდება ზეზვასა და მზიას ექსპოზიციიდან გამომდინარე გვაგვალდებულებს, რომ ჩვენ აქტიურად უნდა ჩვერთოთ საკითხების განხილვაში, რომელიც უკავშირდება საერთო მსოფლიო გლობალურ დინამიზმს და მუდმივად უნდა ვახსენებდეთ მსოფლიოს, რომ ჩვენ ვართ: ღვინისა და ხორბლის სამშობლო, ოქროს მოპოვებისა და რკინის გამოდნობის პიონერები, ჩვენთნ ნაპოვნია უძველესი ქსოვილის ბოჭკო, გვაქვს ორგინალური ანბანი და ქართულად ვთარგმნეთ ნმინდა წერილი. მიუხედავ საშინელი კულტურული დაპირისპირებისა მუსლიმანურ სამყაროსთან დაინრა ვეფხვისტყაოსანი, აშენდა სვტიცხოველი და შეიქმნა ორგინალური არქიტექტურა. დღისათვის ქართველი მეცნიერები მუშაობენ მსოფლიოს ყველა კუთხში. შვეიცარიის კოლოიდერში. ჩვენი მეცნიერების მიღწევები მნიშვნელოვანია მათმატიკაში, ფიზიკაში, ფიზიოლოგიაში, არქოლოგიაში, ენათმეცნიერებაში. თბილისი არის პოლიფონიური მუსიკის დედაქალაქი. ჩვენმა მომღერლებმა გახსნეს სეზონები მსოფლიოს 11 ოპერის თეატრში. ჩვენი ოლიმპიური და მსოფლიოს ჩემპიონები ბრწყინავენ მსოფლიოს სპორტულ სარბიელზე. ვანარმოებთ უნიკალურ კვების პროდუქტებს: ქართული პური, ღვინო, ყველი ორგინალური კონსერვანტები, ნელა მაგრამ დამაჯრებლად იკავებენ საკუთარ ადგილს მსოფლიოს ბაზრებზე.

და განუსაზღვრელ გარემოში, მიმდინარე ცვლილებების მოსალოდნელი ხდომილებებისათვის, დამახასიათებელია ისეთი მდგომარეობა, როდესაც წინასწარ მინიჭებული მნიშვნელობიდან გამომდინარე საზოგადოება არჩეული განუსაზღვრელობის მაქსიმუმიზაციას ახდენს. ამგვარად დგება აუცილებლობა მიმდინარე პროცესების ობიექტივიზაციის გარდა შემუშავებული იქნას სისტემის ელემენტებისათვის ისეთი მნიშვნელობები, რომლებიც არსებული მდგომარეობის მაქსიმუმიზაციას მოახდენს. შესაბამისად თუ ხელისუფლებაში პასუხისმგებლური ადამიანები არიან მათი გადაწყვეტილებები უკავშირდება იმ კონკრეტულ ამოცანებს, რომლებსაც მიეყვება რელური პროცესების განვითარებისაკენ.

როდესაც გვინდა რაიმეს მნიშვნელობა მივანიჭოთ უნდა გამოვიდეთ არსებული მდგომარეობიდან, კერძოდ იქედან თუ რას წარმოადგენს აქ და ახლა ჩვენი დაკვირვების ობიექტი. ამ პოზიციიდან გამომდინარე ჩვენ სისტემურად უნდა გავიაზროთ სინამდვილე და ეს სისტემურობა უნდა გვესმოდეს არა მხოლოდ როგორც ეს ფიზიკოსებისთვისაა მიღებული, არამედ როგორადაც სისტემურობა გაიაზრა ბერტალამფიმ. მაშინ ჩვენ კითხვს რატომ? ნაცვლად დვსვავთ კითხვას რისთვის?

5. გლობალური მსოფლიოს დღევანდელი გამოწვევები

დიდ ციკლების თეორიიდან⁴ გამომდინარე მსოფლიო ეკონომიკური განვითარება 2018 წლიდან აღმავალ ფაზაში შედის. გლობალური მსოფლიო ახალი აღმავალი ციკლისათვის მზადების პერიოდში იმყოფება. ქვეყანა, რომელიც ვერ შეხვდება მომზადებული ამ პერიოდს და ვერ შეძლებს საკუთარი ეკონომიკის ადაპტირებას ამ, ხანგრძლივი აღმავალი პროცესისადმი, განწირულია ჩამორჩენისათვის. იგი უკეთეს შემთხვევაში იძულებული იქნება დაელოდოს ახალ აღმავალ ციკლს, ანუ 10-15 წლით გადადოს ეროვნული ეკონომიკის არსებითი ზრდის პერიოდი. ასეთია დღევანდელი მსოფლიოში დამოუკიდებელი ეროვნული სახელმწიფოს წინაშე მდგარი მთავარი ამოცანა, რაც გამომდინარეობს განვითარების დღევანდელ, გლობალურ, მსოფლიოში მიმდინარე საერთო კანონზომიერებებიდან.

ქვეყნები, რომლებსაც საკუთარი ეკონომიკის მდგრადი⁵ განვითარების პირობების ახალ, აღმა-

ვალი ციკლის მოთხოვნებისადმი შესაბამისობაზე ზრუნავდნენ, დიდი ხანია ემზადებოდნენ ამ პერიოდისათვის. აშშ-ში ეს გამოიხატებოდა განვითარების ახალ ინდუსტრიულ პირობების ფორმირებაში, რუსეთში ცდილობდნენ შეემუშავებინათ ნავთობის და მისი პროდუქტების გამოყენების ალტერნატიული ტექნოლოგიური და რესურსული მიდგომები (ოქროს წარმოების ზრდის ხარჯზე), ევროკავშირი აქტიურად ეძებდა ენერგიის ახალ წყაროებს და ა.შ. შესაბამისად მომზადდა და გამოიცადა მრავალი ტექნოლოგიური და ტექნიკური სიახლეები. პარალელურად არსებითად შეიცვალა მსოფლიო ბაზრის საერთო კონკურენტული გარემოც, რამაც გამოიწვია არსებულ ძალთა თანაფარდობებში ცვლილებები. შესაბამისად, ასეთი ძალისხმევების საფუძველზე შეიქმნა ახალი, ტექნოლოგიური გარღვევისათვის ხელსაყრელი პირობები.

განვითარებულ ქვეყნებს და ეკონომიკურ პროცესებზე პასუხისმგებელი ორგანიზაციების ძალისხმევით შეიცვალა მიდგომები მსოფლიოს ერთიანი ბაზრისადმი. კერძოდ, გლობალური ეკონომიკური პროცესების მსოფლიო ერთიანი ეკონომიკური ცენტრებში ინტეგრირებისა და მართვის ერთიანი მექანიზმის ნაცვლად, წინა პლანზე გამოვიდა ადგილობრივი ბაზრების განვითარების აუცილებლობის საკითხი. ადგილობრივი ბაზრები და ყველა ცალკე აღებული მაკროეკონომიკური სისტემა ვალდებული ხდება თვითონ, დამოუკიდებლად განსაზღვროს, გლობალურ გარემოში განვითარების საკუთარი მიდგომები და მეტი პასუხისმგებლობითა და დაფიქრებით (პრუდენციულად) შეიმუშაოს ეკონომიკური განვითარების პროგრამები⁶.

ცხადი გახდა რომ, ახალი ეკონომიკის აღმავლობის ციკლისათვის მზადება ბოლო, დამატავრებელ პერიოდში შევიდა, რაც იმაში გამოიხატება, რომ:

- შექმნილია საერთაშორისო ბაზარზე ლიბერალური გარემო, რომელიც უზრუნველყოფს ახალი ტექნოლოგიური მიღწევების ტრანსნაციონალიზაციას და მსოფლიო ბაზარზე კაპიტალის შეუფერხებელ მოძრაობას. განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ის, რომ კაპიტალის მიგრაცია შესაძლებელი ხდება

ბრუტლანდის) დეფინიციის შესაბამისად. კერძოდ „მდგრადია ის ეკონომიკური სისტემა, რომელიც თავისი მოთხოვნების დაკმაყოფილების დროს ითვალისწინებს მომავალი თაობათა ინტერესებს“.

6 მსოფლიოს ბაზარზე ეკონომიკურად დომინანტი ქვეყნების ასეთი დამოკიდებულება მომავალი რეალობისადმი გასაგებია. დიდი ეკონომიკური ციკლის პერიოდში ისინი ცდილობდნენ მსოფლიო საბაზრო მექანიზმის საუბლებით ეკონომიკური დეპრესიის შედეგები გადანაწილებული ყოფილიყო მთელ მსოფლიოს მასშტაბით, რათა მისი ძირითადი დარტყმები თვითონ აეცილებინათ. ახლა როდესაც აღმავლობა იწყება მათი ამოცანა იცვლება, საპირისპირო ხდება. ახლა უკვე საჭიროა, რომ პროგრესის შედეგების კონცენტრაცია მოხდეს განვითარებულ ქვეყნებში, რომ კიდევ მეტად გაიზარდოს მათი მნიშვნელობა გლობალურ ეკონომიკურ გარემოში.

4 დიდი ციკლების თეორიის მიხედვით, კრნდრატევის და ჟიუგლერის გრძელვადიანი ციკლების მიხედვით, მსოფლიო ამჟამად იმყოფება (მეოთხე ციკლის) დაცემის (ვარდნის) ფაზაში, ეკონომიკის აღმავლობა (მეხუთე ციკლი) დაიწყება 2018 წლიდან. ამ თეორიიდან გამომდინარე, აღმავლობისათვის მზადების ერთადერთი გზა კი არის ტექნოლოგიური ინოვაციები და მათი სამეურნეო პრაქტიკაში განხორციელება.

5 ტერმინი „მდგრადი“ მისი სხვადასხვა კონტექსტში გამოყენების მიხედვით ბევრი განმარტება არსებობს, ჩვენ მას ვიყენებთ გაეროს შესაბამისი კომიტეტის (

თავის სამივე ფორმაში და მისი სამეურნეო სივრცეში მოქცევა მიმდინარეობს ონლაინ რეჟიმში, რაც განაპირობებებულია მსოფლიოს ერთიანი ფულადი სისტემით და კაპიტალის ინვესტირების ეფექტურობის ერთიანი კრიტერიუმებით.

- სამეცნიერო-ტექნოლოგიური შედეგები იძლევა ახალი მძლავრი წინსვლის შესაძლებლობებს. კერძოდ, აკუმულირებული ელექტროენერგიის გამოყენების ახალი ტექნოლოგია, ქარისა და მზის ენერგიის მიღების არსებითი გაიაფება, რაც ნავთობის გამოყენების რაოდენობის შემცირებისკენაა მიმართული, ქმნის ახალ ხელსაყრელ პირობებს. ამას ემატება დედამიწის ღრმა პალსტებიდან აირის მიწოდების ახალი ტექნოლოგიების ათვისება. ასეთმა მიდგომები მსოფლიო ენერგეტიკულ ბაზარზე დიდ ცვლილებების საწინდარი ხდება.

- ასეთი სამეცნიერო-ტექნოლოგიური ცვლილებები ახლებურად ავლენს კაპიტალის კონცენტრაციის ტერიტორიალურ პრობლემებს, რაც გარკვეულ კორექტივებს მოითხოვს ერთიანი გლობალური მსოფლიოში არსებულ პოლიტიკურ ნესრიგში. რის გამოვლინებების მოწმეც ვხდებით დღეს. კულტურების დაპირისპირება, რელიგიური წინააღმდეგობები, რეგიონალური კომფლიქტები, ეროვნული მკროეკონომიკური ცენტრების გაძლიერებისაკენ სწრაფვა და სხვ. არის ის გამოვლინებები, რომელითაც "საერთაშორისო მსოფლიო", "გლობალურ მსოფლიოს" უპირისპირდება.

გამომდინარე ამ ფუნდამენტალური მნიშვნელობის წინამძღვრებიდან, მსოფლიოს ერთიანი გლობალური ეკონომიკური სივრცის განვითარება აუცილებლად წინააღმდეგობრივი და ხშირ შემთხვევაში, კონფლიქტურ გარემოში განხორციელდება. სხელმნიფოთაშორის მიმდინარე დაძაბული კონკურენტული ბრძოლა სხვადასხვა პოლიტიკურ ფორმებს შეიძენს, რისი გათვალისწინება საკუთარი პოლიტიკის ფორმირებისას მოუწევს ყველა ქვეყანას. მათ შორის განსაკუთრებით რთულ პირობებში აღმოჩნდებიან მცირე, განუვითარებელი კაპიტალის მქონე ქვეყნები, რომელთაც ნაკლები შესაძლებლობები აქვთ, იმისათვის რომ, რაიმე შესამჩნევი წინააღმდე-

გობა გაუწიონ დიდ სახლმნიფოებს კონკურენტულ ბრძოლაში. მცირე ქვეყნებისათვის ასეთ, რთულ მომავალს ნათლად ხედავენ საერთაშორისო ორგანიზაციებიც და შესაბამისად ცდილობენ შეცვალონ თავიანთი მიდგომები ამგვარი ქვეყნებისათვის. ამის კონკრეტული მაგალითია საერთაშორისო მონეტარული ფონდისა და მსოფლიოს ბანკის მიერ განხორციელებული ცვლილებები მცირე სახელმნიფოებისადმი მათ დამოკიდებულებაში. კერძოდ,

- სპეციალურად, მცირე ქვეყნების ეკონომიკებისათვის შემუშავებული, მიმოქცევაში ფულის მასის კონტროლირებისა და ფულადი პოლიტიკის განმსაზღვრელ მანდელ-ფლემინგის მოდელს, რომელიც ემყარებოდა ერთდროულად "სამის (ფულის ფიქსირებული კურსი, ფულის თავისუფალი მცურავი (მოდრეიფე) კურსისა და ფულის თავისუფალი ტრანსაქციის) შეუძლებლობას", ჩაენაცვლა ამ მიმართულებით ადგილობრივი ბაზრის მოთხოვნებიდან გამომდინარე პრუდენციული მიდგომა, რომელიც ზრდის ქვეყნის ხელისუფლების პსუხისმგებლობას მსოფლიო მონეტარული საზოგადოების წინაშე.

- მსოფლიო ფულადი სისტემის ფარგლებში თანამშრომლობის პრინციპების არსებითი ცვლილებებისა, საქართველოს ადამიანი კაპიტალის თავისუფალი ჩართვა ევროკავშირის ფარგლებში და მსოფლიოს სხვა ქვეყნებში მისი მიგრაციის ხელშეწყობი პირობების ჩამოყალიბება.

გლობალური ეკონომიკური პროცესების განმსაზღვრელი ქვეყნებისა და საერთაშორისო ორგანიზაციების პატარა ქვეყნებისადმი ასეთი დამოკიდებულება მიუთითებს იმაზე, რომ პარტნიორობის, თანამშრომლობის ახალი პირობები ყალიბდება და იზრდება თვითოეული მაკროეკონომიკური ერთეულის პასუხისმგებლობა მსოფლიო თანამეგობრობის წინაშე. საქართველოსათვის ეს დიდი და მნიშვნელოვანი გამოწვევაა, რომელიც მოწმობს, რომ პარტნიორები იმედოვნებენ, ჩვენ შგვიძლია დამოუკიდებლად ვიმოქმედოთ მსოფლიო ბაზარზე ისე, რომ ღირსეული პარტნიორობა გავუწიოთ, მათ მძაფრ კონკურენტულ ბრძოლაში.